

1790. deczember hó 30-án jelent meg az I. évfolyam utolsó (61-dik) száma, mely a lap folytatását ígérte s új előfizetést is hirdetett, ez úgymond: »a Kolosvárt lakókra nézve tészen 2 Rft. 15 kroat, másokrs nézve 3 Rft. 15 ugyanannyi kroat.« Tehát bizonyos, hogy a lap 1791-ben is élt, érdekes volna tudnunk meddig? Vajha előkerülne II. évfolyama is.»

Ferenczy József.

— **Egy 1499-ik évi boroszlói missale ára 1515-ben.** Ismeretes, hogy a régi missaléknak külföldi könyvpiaczokon ma nagy áruk van. Különösen a magyarorsz. missalék kelnek igen drágán, áruk antiquariusi catalogusokban 400—800 márka közt váltakozik. Érdekesnek tartjuk azért a régi könyvtárak összehasonlítása szempontjából felemlíteni, hogy a boroszlói káptalan könyvtárában van egy 1499-ik évi boroszlói missale, melyről egykoru feljegyzés tanusítja, hogy 1515-ben három nagy arfortért vásárolták. A missalet Thurzó János boroszlói püspök egyházmegyéje használatára 1499-ben nyomatta, a címlapon ott díszlik a Thurzó család és a nyomdász fametszetű czímere s egykoru kéztől a könyv 1515. évi becsára ezen feljegyzésben van megörökítve: »G e k a u f t u m 3 G u l d e n h u n g a r i s c h e 1515.« Ezen ár más ez időbeli missalék akkori áraihoz viszonyítva alacsonynak mondható.

— **Magyarországi pálosok régi inventariuma.** A gróf Festetics család keszthelyi könyvtárában fönmaradt a magyarorsz. pálosok régi inventariuma, melyre, mint kevésbé ismeretesre ezenel felhívjuk a szakférfiak figyelmét. Ezen inventarium a XVI. század első felében latin nyelven íratott, 4-edrétben 129 beirt levélből áll s az első részben (1—44 levél) a magyarországi pálosrendi zárdák privilegiumainak és adományleveleinek registrumát, a másodikban pedig (új számozással 1—85) a szerzet történetére vonatkozó pápai bullákat, továbbá a magyar királyok, főpapok és pápai követek kiváltság leveleit tartalmazza. E kéziratot Eggerer a pálosokról irt Annaleseiben részben felhasználta, mint XVI. századbéli hazai registrum és másolókönyv (Copial-Buch) azonban a hazai irodalomban ekkorig még méltatva nem volt. — Középkori történetírásunk általában régi chartulariumokban, re-

gistrumokban és másolókönyvekben fölötté szegény. Ismeretes a pannonhalmi főapátság »Liber ruber« című chartulariuma és Registruma, továbbá a zágrábi káptalan és a topuszskói apátság chartulariuma, valamint a váradi káptalan XVI. századbeli másolókönyve, ezeken kívül azonban káptalaink, hiteles helyeink és monostarainktól régi chartulariumok, registrumok és másolókönyvek nem maradtak fön. Annál érdekesebb tehát a pálosok inventariuma, mely bizonyos tekintetben a chartularium becsével bir, s történeti, diplomaticai és culturtörténeti szempontból egyaránt figyelmet érdemel. Az inventarium 7 levél kivételével, melyek a XVII. századból származnak, a XVI. század első felében iratott és pedig az irás után ítélve a registrum valószínűleg 1530 körül, a pápai bullák és kiváltság levelek néhány évvel későbbön. Ki regisztrálta az első csoportban felsorolt okleveleket s ki másolta a másodikban foglaltakat? ennek a kéziratban nyoma nincsen. Annyi azonban a szövegből kivehető, hogy az ismeretlen szerző a régi oklevelek olvasásában nagy jártassággal nem birt s a személy és helyneveket több helyen hibásan olvasta. Megjegyzem még, hogy az ismeretlen szerző az oklevelek registáit minden zárdánál a legrégebb adománylevéllel kezdi s többnyire a legújabb keletűvel végzi, s így a registák az egyes zárdák vagyoni viszonyairól s az eredeti adománylevelek hollétéről a kutatónak elegendő tájékozást nyujtanak. Az egész registrumban 1521-nél újabb keletű oklevél felsorolvan nincsen. A szövegben, a címek, fejezetek és rubrumok nagyobb, a registák és másolatok kis cursiv betűkkel vannak írva. A kézirat különben kiadatlan. Teljes címe a következő: »*Inventarium privilegiorum omnium et singularum domorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli primi heremite et primo de Nozthre.*« Következnek e zárdá kiváltság- és adományleveleinek registái 1366—1499-ig. Ezek után jönnek a többi zárdák privilegiumai, melyeknek azonban itten csak a címeit közöljük. Ugy mind: Privilegia de Chalad, Elephanth, de Posonio, Rana, Nova Civitas, Monyorokerék, Chaktornya, Lepaglava, Streza, Garyg, Zagrabia, Dobrakwthya, Zenthbenedek, Baych, Sanctus Ladislaus in Baronya, Saluator, Bodrogzygethe, Sanctus Jacobus in Pathack, Serdahel, Sanctus Paulus in Tolna, Thoold, Mindzenth, Wethahyda, Sanctus Do-

minicus, Sanctus Petrus in Simigio, Ewrmenyes, Enyere, Jenew, Sanctus Jacobus in Zala, Waason, Porwa, Caatka, Weresmárh, Agria, Calodwa, Erdeel, Zekelhaza, Sanctus Jeronimus, Kápolna, Zentyogh, Zylagh, Tyscha Beregh, Maromorus, Beregh, Wyllye, Ezen, Onghwar, Therebes, Wyhel, Ghewncz, Sancta Catherina, Tokay, Sanctus Philippus et Jacobus, Lad, Gewr, Sentlilek in dedes, Wyhaz, Gombazegh, háromhegyh, Sanctus spiritus in Pilisio, Sancta Crux, Alba Ecclesia, Cheht, Zambok, Sanctus Andreas, Sanctus Ladislaus in Kekes, (sic) Sancta Anna prope Hangon.« Összesen tehát hetven pálosrendi zárda, melyeknek adományleveleit a regestrum többnyire időrendben rövid kivonatban sorolja fel. Megjegyezzük azonban, hogy e sorozatból több hazai pálosrendi zárda neve hiányzik. A kézirat második része a legközelebbi számozatlan levélen kezdődik ezen cím alatt: »Copie Bullarum et Priuilegiorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli Primi Heremites sub Regula Beati Augustini Episcopi Deo Famulantium. Summos per pontifices Romanos Legatosque eorundem de Sedis Apostolice plenitudine necnon Serenissimos Reges et principes ac Antistites hungarie aliasque personas auctenticas et idoneas in ipsius ordinis fratrumque eiusdem fulcimentum ac robur perpetuum, indultarum et concessorum.« Következik négy számozatlan levélen a bullák indexe XVII. századbeli kéztől készítve. Ezután jönnek a bullák, nem szoros chronologiai sorrendben, XVI—XVII. századbeli másolatban. A legrégibb írás, mely itt az első 73 levélen észlelhető, a XVI. század első feléből és pedig egy kéztől származik. Ez jelölte meg a leveleket római számmal. A 73b és 74—76 leveleken levő bullákat két későbbi XVI. századbeli kéz másolta, míg a 76—79. leveleken levőket XVII. századbeli kéz írta. Ezzel a kézirat tartalma ki van merítve. A kézirat egykoru kötése zöld hártya, színes vágással. — Kívánatos volna, hogy ezen kézirat, mely a hazai pálosok történetéhez oly becses adatokat szolgáltat, s mely mint Registrum és másoló könyv, a ritkább hazai forrásokhoz tartozik kiadassék s a kutatóknak jobban hozzáférhetővé legyen.

16

Ez alkalomból érdekesnek tartjuk a múzeumi könyvtár gyűjteményéből egy 1629 ik évi latin egyleveles nyomtatványt itt bemutatni, mely a magyarországi pálosrendi monostorok statisztikai kimutatását tartalmazza, a mint azt Pázmány Péter 1629-iki nagyszombati zsinaton összeállította. Ezen nyomtatvány széles ívrétben, plakát alakjában, év, hely, nyomda és nyomdász megnevezése nélkül van kiállítva, s felsorolja a Magyarországon létező és az elpusztult vagy megszűnt pálosrendi zárdák neveit. Szövege, mely csak a papír egyik oldalára van nyomva, a keszthelyi inventariumot jelentékenyen kiegészíti. Azt hisszük tehát hogy a hazai történetbuvároknak teszünk szolgálatot, midőn ezen bibliographiai szempontból is ritkü egyleveles nyomtatványt, melynek Pázmány Péter a szerzője folyóiratunkból újból lenyomatjuk s felhívjuk reá az érdeklődők figyelmét. A nyomtatvány czíme és szöveget a következő:

»**Tabula Monasteriorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae sub corona Regni in Hungariae, quorum Cathalogum retextit. Eminentissimus ac Reverendissimus S. R. E. Cardinalis et Archiantistes Strigoniensis Petrus Pazmanny in Appen. 2. Syn. Dioecesanæ habitae. Anno 1629. — S. Laurentij supra Budam. S. Crucis in Pilisio, ubi quiescit Beatus Eusebius Strigoniensis, cum quibus primis discipulis: Beato Benedicto & Stephano Ungaris. S. Spiritus in Pilisio S. Ladislai de Kekes. S. Joannis bapt: de Veres-Mart. S. Sixti de Veres-Mart. B. M. V. de Nóstre. De Rena. De Posonio in Thal B. Mariae Virg. De Tornallya B. V. Mariae. S. Joannis Baptistae de Elefant. S. Spiritus de Dios-Györ. S. Spiritus de Dedes. S. Mariae Magdalenae de Agria. B. M. V. De Gombaszeg. De Nyarad. De Haromhegy. De Laád B. V. M. S. Annae de Tokay. S. Aegidy de Vyheli. S. Catharinae de Göncz. S. Philippi & Jacobi. Corporis Christi de Unguar. De Essen. De Beregh De Maramaros B. V. M., De Kapolna. De Szilagy. S. Hieronymi de Nagy falu. B. M. V. de Kalodua. De Erdeli. B. M. V. De Székelyhaza. De Pöka falua. De Tótfalud. De Szent Mihály köve. De Baranya. De Salvatore ad portum Dravae. Omnium Sanctorum de Baich. S. Jacobi de Patach. De Thöld. De Szerda hely. S. Pauli in Tolna. De Vethida. De Mind-szent. S. Petri in Simigio. S. Dominici de Szakachi De Garyg B. M. V. S. Benedicti in Slavonia. S. Annae**

de Dobra-Kuttya. B. M. V. de Zagrabia. Rhemetense. De Stre-
 cza in Scлавonia. De Kamoncza B. V. M. De Chak-tonya S.
 Helenae. Lepoglaua. B. M. V. De Gyűzd. S. M. Magdalenae
 de Eörményes. B. M. de Enyere. De Jenő. S. Jacobi de Szala.
 De Salvatore in littore maris in Dalmatia. De Catha B. V. M.
 De Porua B. V. M. De Gútesd B. V. M. In Istria ad lacum
 B. V. M. S. Helenae de Zpaás. De Czirquemeza B. V. M. S.
 Joannis de Lyka. B. M. V. de Alba Ecclesia. S. Andrae de
 Vissegrad. Annuntiationis B. M. V. penes. castrum Bolondocz. De
 Boldog kő ultra Temes. De Busan in Dalmatia. De Barand. S.
 Crucis de Bodrog-szigete. B. M. V. de Chalad. S. Eustachij de
 Chút. De Dubicza in Dalmatia B. M. V. S. Elizabeth in ideg-
 siit. S. Emerici in latere montis Rodochun. De Eczék. De Ga-
 thal ultra fluvium Temes. De Szent György. S. Helenae in
 littore Maris Adriatici in Dalmatia. In Insula Pilis. In Insula
 Hernadi. In Jenő Majori. S. M. Magdalenae de kő kut. S. La-
 dislai Regis in kis Bathe. S. Sigismundi Regis. in Gerchen. S.
 Michaelis de Tarczy. S. Nicolai de sub Burgo. S. Nicolai de Si-
 migio. De Paumgart. S. Wolffgangi Supra Sopronium. De Pa-
 thalan. S. Petri de szladkagora. S. Spiritus de monte usa. De
 Szalonok B. M. V. S. Joannis Bapt: de Sámok. De Thalad in
 Saladiensis Comitatus. De Torpa in Agriensis Dioecesis. De Terebes.
 B. M. V. De Villye in Comitatu Unguariensis. De Vason S. Mi-
 chaelis Archan. B. M. V. Assumptae de Urög. B. M. V. in Tran-
 sylvania. Varadiense. S. Nicolai Agriense. Corporis Christi Dyos
 Gijőriense. S. Mariae Magdalenae Agriens. B. M. V. Budense.
 S. Pauli Budense, in quo S. Antonius Archiepiscopus florentinus
 asseruit sepultum B. Joannem Dominici Cardinalem. In eodem
 Capitula generalia constat interdum fuisse celebrata. S. Petri
 in Istria de sylvis nuncupato. B. M. V. de novo Castro in Dal-
 matia. B. M. V. Turunnie in Croatia. S. Elisabeth de monte. B.
 V. M. de Brinnis in Dalmatia. S. Ladislai de Gyula. S. Stephani
 Romae in Monte Celio. Non desunt qui affirmant multo plura
 fuisse hujus Candidae Religionis Domicilia, quorum ego tamen
 notitiam non habeo. Unicum non praetereundum memoratu dig-
 num censeo, quod Joannes Zualardus Eques Sanctissimi Sepulchri,
 in libro suae Hierosolimytae peregrinationis Anno 1587. fol
 246. annotavit describens montem Thabor. & tria tabernacula

Salvatoris Moysis & Eliae haec subjungit imediate idiomate, italico in haec verba: Fuit etiam magna Ecclesia fabricata per S. Helenam cum uno Monasterio bene dotato a Rege Hungariae, quod in habitabat magna multitudo Monachorum Hungarorum Ordin. S. Pauli primi Eremitae &c. Porro Divos Reges Regni Apostolici, Montem Thabor devotionis causa, inuitasse, innuere videtur Privilegium quoddam Andreae Regis 2. emanatum super possessione in Comitatu Hontensi, cujus meminit Stephanus Verbetius Part. 2. Tripartii tit: 14. Széles ívrét 1 lap szöveggel. A helynevek azonban több helyütt hibásan vannak közölve.

— Ismeretlen Grolier-kötés a kismartoni ferenczrendiek könyvtárában. A magyar történelmi társulat f. é. augusztus havában Sopronban tartott vidéki nagygyűlése alkalmával egy könyvtári bizottság is működött, mely Sopronban az ag. evang. lyceum, a benzések és domonkosrendiek, Kis-Martonban pedig a ferenczrendi és a herczeg Eszterházy-féle könyvtárakat vizsgálta at. Ez alkalommal utóbbi helyen a ferenczrendieknél egy XVI. századbéli Grolier-kötés jött napfényre, melyre ritkaságánál fogva ezennel felhívjuk olvasóink figyelmét. E kötés az egyedüli ismert Grolier-kötés az országban. Ismeretes, hogy Grolier a XVI. században a francia könyvkötészetben új irányt inaugurált, mely egész Európában terjedt el s a rajta nyilvánuló finom műizlésnél fogva sokáig külön iskolát képezett. A Groliergyűjteményéből származó eredeti kötések, melyeken rajta van az ismeretes felírás: »Grolier et amicorum« a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak, melyeknek egy-egy valódi példányáért mesés összegeket fizetnek az amatőrök. Az általunk talált Grolier-kötés nem ezen categoriából való, mert nem volt Grolier példánya s nincs rajta a most említett felírás, de Grolier izlésében készült, mely izlés a XVI. században Franciaországból elterjedt Angol-, Német és Olaszországba s mindenhol mint Grolier-kötés (Relieure genre Grolier) ismeretes. A »Le Bibliophile Français« cz. munkában találunk vagy tizennégy ily kötetet, melyek mind Grolier izlésében készültek. A kismartoni kötés hasonló ahhoz, mely az említett munka II. kötetében (Páris 1869) 236. lapon hasonmásban látható.

Szükségesnek tartjuk még megemlíteni, hogy Bruschi us